

Debatten från sidan 16 försätter med ett inlägg av SBR-medlemmen Tomas Gustafsson. Han har reagerat på debattartikeln "Byggnäringen måste industrialiseras" i nr 1 av Husbyggaren, om Bygghögskolekommitténs förslag av Widar Andersson med flera.

Hur stor är potentialen för att industrialisera?

AV TOMAS GUSTAFSSON

Det är mycket man kan hålla med om i argumentationen från den av Sveriges Byggindustrier tillsatta Bygghögskolekommittén. Som till exempel förslaget om att använda längre garantitider som konkurrensmedel och satsning på att bredda branschens rekryteringsbas. Men frågan om industrialisering av byggandet, som görs till en huvudpunkt i Widar Anderssons, Gunn Johanssons och Anders Asplings debattartikel i Husbyggaren 1/2004, borde egentligen kräva mer reflexion än vad som framgår i sammanhanget.

Sveriges Byggindustriers Bygghögskolekommitté är en i raden av instanser och branschföreträdare som förespråkar industrialisering av byggbranschen som medel för att åstadkomma lägre byggpriser. Liknande argumentation har också förts från politiskt håll, till exempel av byggkostnadsdelegationen, med förre kommunalrådet Nils Yngvesson i spetsen, och bostadsminister Lars-Erik Lövdén.

Pågått i 70 år

Men innan man läser sig för den framtida inriktningen av byggbranschen är det några grundläggande frågor som borde penetreras. För det faktum att byggandet fortfarande inte anses som industrialiserat kan inte enbart förklaras med ovilja till förändring från branschens sida. Industrialiseringssträvandena är ju nämligen inget nytt utan har pågått åtminstone under 70 år, och ändå förefaller den allmänna meningen vara att branschen fortfarande har sin industrialiseringsfas framför sig.

I själva verket kan strävandena att lägga om byggproduktionen till prefabrikation hänföras till tiden för funktionalismens genombrott, i Sverige kring år 1930. Arkitekten Hans Westmans "fycklöverhus" för studenter på Norra Fäladan i Lund på 1960-talet och Erik Fribergers hus på upphöjda pelare vid utställningen Fritiden i Ystad år 1936 (med T-Forden käckt parkerad inunder) är trevliga exempel på denna strävan. Miljonprogrammet hör till de dystrare.

För det första borde man ställa sig frågan vad man egentligen menar med begreppet industrialisering. I diskussionen sätts i regel likhetstecken mellan industrialisering och prefabrikation av yt- eller volymelement. Men detta är en alltför snäv definition. Det finns till exempel goda möjligheter att även utveckla det platsbaserade byggandet genom att utveckla hjälpmedel och tillfälliga väderskydd.

Industrialiseringsprocessen, i meningen att effektivisera produktionen, kan exempelvis också innebära rationellare logistik, projektering och informationsöverföring.

Begränsad potential i stombygge

För det andra borde man ta ställning till hur stor industrialiseringspotentialen egentligen är inom stombyggandet. Prefabförespråkare brukar hänvisa till hur andra industrigrenar fungerar i detta avseende. Men jämförelsen haltar betänkligt. Inom övrig tillverkningsindustri präglas produktionen av att man utnyttjar maskiner med automatiserad tillverkning och användning av robotar. Genom att investera mer kan man rationalisera produktionen och samtidigt skruva upp takten på det löpande bandet.

Motsvarande gäller knappast för tillverkningen av hela stomdelar. I prefabproduktionen av dessa görs ungefär samma arbetsmoment som i platsbyggande. Man har i prefabproduktion tillgång till något effektivare hjälpmedel, och man arbetar inomhus i ett gynnsammare klimat. Men samtidigt kostar investeringar i fabriksproduktionen åtskilligt, och transportererna blir dyrare. Och de hjälpmedel och metoder man använder sig av kan ofta också användas i platsbaserat stombyggande.

Platsbyggande har också den fördelen att det är mindre investeringstungt, varför mindre byggföretag kan vara med i konkurrensen, vilket är gynnsamt med tanke på prisbildningen. Faktorer som dessa förklarar det faktum att man aldrig riktigt lyckats industrialisera stombyggandet, trots ihärdiga försök.

DEBATT

Det är naturligtvis bra att branschen utvecklar prefabbyggandet. Om man går åt det på rätt sätt kan resultatet bli byggnader med god kvalitet till gynnsamma priser. Detta kan bidra till att öka konkurrensen mellan olika material, byggmetoder och intressenter, vilket är positivt ur konsumenternas synvinkel.

Användas på egna villkor

Om man däremot lyckas inpränta i beslutsfattarnas tanken att prefabbyggnad är det enda som gäller i framtiden är det högst olyckligt. Det finns knappast avgörande argument idag som tyder på att det prefabbaserade stombyggandet kommer att visa upp så stor effektivitet att inte det småskaliga, platsbaserade byggandet kommer att kunna hävda sig framöver.

Tvärt emot, det finns goda sunt förnuft-baserade argument som talar för det mer hantverksbetonade stombyggandet, till exempel konkurrensförhållandena. Och den begränsade industrialiseringspotentialen inom sektorn talar också för att platsbaserat byggande kommer att vara konkurrenskraftigt även i framtiden.

En grundregel inom byggandet bör vara att varje material och metod bör användas på sina egna villkor. För pre-

fabkonstruktioner innebär det att de bör gestaltas utåt som just prefabricerade byggnadsdelar. Om man följer denna regel kan god byggnadsteknik åstadkommas. Som exempel kan tas betongfasader utanpå betongelement i det tunga byggandet. Eller olika skivbekädnader och panel som fasader i lättväggar.

Men när man, i syfte att bygga med korta byggtider, exempelvis bygger putsade väggar som kulisser med tunnputs på cellplast utanpå fukt känsliga träregelväggar, med plastfolie på insidan, är man ute på felaktiga vägar. Dessa typer av väggar är riskkonstruktioner ur fukt- och mögelsynpunkt, på annat sätt kan man knappast tolka problemen vid Hammarby Sjöstad. Denna lättsinnigt valda byggnadsteknik ursäktas ingalunda av korta byggtider. Kort byggtid kan bli dyrt för beställaren, såväl med tanke på de begränsade konkurrensförhållandena som med avseende på långsiktig kvalitet. □

*Tomas Gustafsson, tekn. lic,
Konstruktionsteknik,
LTH/byggnadskonstruktör,
TG konstruktionskontor AB, Lund*